

1–4-VUOTIAS LAPSI VUOROPÄIVÄKODISSA

- OPAS LASTEN KANSSA TYÖSKENTELEVÄLLE

Taru Ovaskainen
Opinnäytetyö, syksy 2015
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Ovaskainen, Taru. 1–4-vuotias lapsi vuoropäiväkodissa -Opas lasten kanssa työskentelevälle. Diakonia-ammattikorkeakoulu, syksy 2015, 38s, 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Vuorotyön yleistyminen on lisännyt lasten vuorohoidon tarvetta voimakkaasti. Vuorohoidosta ja sen järjestämisestä ei ole valtakunnallisia linjauksia, vaan kunnat määrittelevät itsenäisesti vuorohoitokäytäntönsä. Vuoropäivähoidolla tarkoitetaan päiväkodissa, ryhmäperhepäivähoidossa tai perhepäivähoidossa tapahtuvaa lastenhoitoa, joka toteutetaan aikaisin aamulla, iltaisin, viikonloppuisin ja öisin. Lapsen näkökulmasta aihetta on tutkittu suhteellisen vähän.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää kirjallinen ja sähköinen opas 1–4-vuotiaan lapsen kokonaisvaltaisesta kehityksestä vuoropäiväkodin varhaiskasvattajille. Oppaan ensisijaisena tarkoituksena oli tukea varhaiskasvattajaa kohtaamaan lapsi vuoropäivähoidon arjessa. Opas on tarkoitettu koko vuoropäiväkodin henkilökunnalle, sijaisille ja opiskelijoille.

Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, joka sisältää tuotoksen ja raporttiosan. Tuotos on vuoropäiväkodissa työskenteleville tarkoitettu opas 1–4-vuotiaan lapsen kokonaisvaltaisesta kehityksestä. Se toteutettiin yhteistyössä vuoropäiväkodin kanssa. Valmis opas on kirjallisena ja sähköisenä versiona ja se on toimitettu vuoropäiväkodille. Opinnäytetyön raporttiosa käsitteli vuorohoittoa osana 1–4-vuotiaan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Raporttiosuudessa on esitelty oppaan tekemisen vaiheet.

Oppaasta kerättiin ja saatiin kirjallista palautetta. Varhaiskasvattajilta saatujen palautteiden perusteella oppaasta on hyötyä päiväkodin varhaiskasvattajien kasvatustehtävässä. Oppaasta saatujen palautteiden perusteella opasta voi hyödyntää taito- ja ikätasoisien toiminnan suunnittelussa ja varhaiskasvatuskeskusteluihin valmistautumisessa. Opas on sähköisenä versiona, joten sitä voi helposti jakaa työntekijöiden sähköposteihin.

Asiasanat: varhaiskasvatus, vuorohoito, kehitys, lapsen kohtaaminen, kiintymyssuhde

ABSTRACT

Ovaskainen, Taru. 1-4 year old child in round-the-clock care - A guidebook to the day care nurses and kindergarten teachers. 38p., 2 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Autumn 2015. Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

Parents' need for round-the-clock care has increased in our society due to rapid changes in their working life. There are no national guidelines how to organize round-the-clock care, due to parents' siff work, so local councils define their policies of round-the-clock care independently. Round-the-clock care means child care during early mornings, evenings, weekends and nights in day care centres and kindergartens. There is relatively little research about children's point of view to round-the-clock care.

The purpose of this thesis was to develop a written and a digital guide book of one to four- year-old child's overall development for day care nurses and kindergarten teachers. The primary purpose of this guide book was to support the day care nurses and kindergarten teachers to face the child in the day-to-day life.

The guidebook was planned and implemented with the staff of round-the-clock care. The need for this guide book came from the working life. The guide book is meant for the staff, the substitutes and the students and it is in digital form for the easier share. The background information on this thesis includes theory about round-the-clock care as a part of early childhood education and care, and one to four year-old child's overall development. The report discloses the processes of the guide book.

Written feedback from the guidebook was collected. According to the received feedback the guide book is used in the day-to-day life for planning activities for children and for preparing for a discussion with the parents about their children. The digital form allows the guide book to be sent in the work by e-mails.

Keywords: early childhood education and care, overall development, round-the-clock care, facing a child, interaction, attachment

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	8
3 VARHAISKASVATUS	9
3.1 Vuorohoito osana varhaiskasvatusjärjestelmää	9
3.2 Vuorohoito lapsen näkökulmasta	10
3.3 Varhaiskasvattajan ja lapsen välinen kohtaaminen	11
4 1–4-VUOTIAAN LAPSEN KOKONAISVALTAINEN KEHITYS.....	14
4.1 Psykkinen kehitys	14
4.1.1 Kiintymyssuhdeteoria.....	14
4.1.2 Erillistyminen.....	15
4.1.3 Tunne-elämän kehitys.....	16
4.2 Sosiaalinen kehitys.....	17
4.2.1 Sosiaalinen kehitys ja leikki	17
4.2.2 Sosiaalinen kehitys ja temperamentti	18
4.3 Persoonallisuuden kehitys ja temperamentti	19
4.4 Fyysinen kehitys	20
4.5 Päivittäiset arkitoiminnot.....	21
4.6 Kognitiivinen eli tiedollinen kehitys	22
5 AIEMMIN TEHDYT TUTKIMUKSET	23
6 OPPAAN VALMISTUMISPROSESSI	26
6.1 Yhteistyökumppanina kunnallinen vuoropäiväkoti	26
6.2 Oppaan suunnittelu	27
6.3 Oppaan toteutus	27
6.4 Oppaasta kerätty ja saatu palaute	28
6.5 Arviointi.....	30
7 TYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	31

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	32
LÄHTEET.....	36
LIITTEET	39
LIITE 1 Saatekirje varhaiskasvattajille	39
LIITE 2 Palautekysely varhaiskasvattajille.....	40

1 JOHDANTO

Vanhempien vuorotyön yleistyminen on lisännyt vuorohoidossa olevien lasten määrää. Tutkimustietoa vuorohoidosta lasten näkökulmasta on suhteellisen vähän. Tavallisissa päiväkodeissa ryhmät pyritään pitämään mahdollisimman kiinteinä. Vuoropäiväkodeissa lapsia tulee ja lähtee eri vuorokauden aikoina. Eri päivinä voi olla eri lapset paikalla. (Komi 2011, 14.) Päivät ovat täynnä muutoksia, eivätkä etene suunnitelmien mukaan. Lasten keskinäisissä, kuten myös lapsi-aikuinen-suhteissa ryhmädynamiikka on näin ollen moninaista. (Siippainen 2012, 118.)

Varhaiskasvatuksen arvopohja rakentuu kansainvälisiin lapsen oikeuksia ohjaaviin asiakirjoihin ja sopimuksiin. Lasten oikeuksien tärkein arvo on ihmisarvo, jonka tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Hyvinvoinnin parantamiseksi perustarpeiden ja yksilöllisyyden kunnioittamisen edistäminen on ensiarvoisen tärkeää. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan lapsi kohdataan yksilöllisten tarpeiden, persoonallisuuden ja perhekulttuurinsa mukaisesti. Kohtauksessa on tärkeää, että lapsi kokee olevansa tasa-arvoinen riippumatta sukupuolestaan, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12–15.)

Varhaiskasvatuslain 2. a §:n (8.5.2015/580) mukaan kasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus (1989) edellyttää, että lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu. Sosiaalihoitolain 5. §:n (30.12.2014/1301) mukaan kaikissa sosiaalihuollon toimituksissa on otettava huomioon ensisijaisesti lapsen etu ja se miten eri toimintatavat toteutuvat lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta parhaiten.

Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikutti suuresti oma ammatillinen kiinnostuneisuus pienten lasten parissa työskentelyyn. Olen työskennellyt päiväkodeissa pienten parissa ja heidän kohtaaminen päiväkodin arjessa vaatii mielestäni perehtyneisyyttä ja läsnäoloa. Aikaisemmissa opinnoissani olen tehnyt opinnäytteinä tutkimuksia, joten halusin kehittää itseäni ja tehdä toiminnallisen opinnäytetyön.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyöni tavoitteena on kehittää kirjallinen ja sähköinen opas 1–4-vuotiaan lapsen kokonaisvaltaisesta kehityksestä vuoropäiväkodin varhaiskasvattajille. Oppaan ensisijaisena tarkoituksena on tukea varhaiskasvattajaa kohtaamaan 1–4-vuotias lapsi vuoropäivähoidon arjessa. Opas on tarkoitettu koko vuoropäiväkodin henkilökunnalle, sijaisille ja opiskelijoille. Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen. Opas sisältää myös 1–4-vuotiaiden lasten piirustuksia, jotta lapsen näkökulma tulee esille. Piirustukset ovat tuttavieni lasten piirustuksia, ja lasten vanhemmilta olen saanut luvan käyttää piirustuksia oppaassa.

Lähtökohta kehittämistyölle oli vuoropäiväkodin henkilökunnan toive saada helppokäyttöinen opas, josta saadaan nopeasti perustietoa lapsen kehityksestä. Oppaan tarvetta perusteltiin myös sillä, että se helpottaa uutta työntekijää tekemään toimintasuunnitelmia.

3 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus määritellään kasvatukselliseksi vuorovaikutukseksi lapsen elämänpiirissä kaikenlaisissa tilanteissa, joiden tavoitteena on edistää tasapainoista kasvua, oppimista ja kehitystä. Yhteiskunnan järjestämä ja tukema varhaiskasvatus muodostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen asema. (Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2005, 12; THL i.a.)

Uusi varhaiskasvatuslaki korvasi tullessaan voimaan 1.8.2014 vuoden 1973 lain päivähoidosta. Varhaiskasvatuslain 1.§:ssä (8.5.2015/580) korostetaan lapsen subjektiivista oikeutta kasvatukseen joko päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatusmuotona. Uudessa laissa lapsen etua korostetaan entisestään. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.) Kunta tai yksityinen taho tarjoavat varhaiskasvatuksen kuuluvaa päivähoitoa ja esiopetusta. Myös muu avoin toimija voi tulla kysymykseen. Esiopetus on suunnitelmallista opetusta ja kasvatusta. Varhaiskasvatus, esiopetus osana varhaiskasvatusta ja perusopetus muodostavat lapsen näkökulmasta johdonmukaisesti etenevän jatkumon. Kuntien tarjoama päivähoito perustuu asiakkaiden tarpeisiin. Lasten päivähoidon tarve vaihtelee muutamasta tunnista ympärivuorokautiseen hoitoon. Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet (2005) on tärkein varhaiskasvatuksen sisällöllisen kehittämisen ja ohjauksen väline. (THL i.a; Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2005, 12; Järvinen, Laine & Helmann-Suominen 2013, 123–125.)

3.1 Vuorohoito osana varhaiskasvatusjärjestelmää

Vuorohoito on osa varhaiskasvatusjärjestelmää. Vuoropäivähoidolla tarkoitetaan päiväkodissa, ryhmäperhepäivähoidossa tai perhepäivähoidossa tapahtuvaa lasten hoitoa, joka toteutetaan aikaisin aamulla, iltaisin, viikonloppuisin ja öisin. (Färkkilä, Kahiluoto & Kivistö 2006) Vuorohoidosta ja sen järjestämisestä

ei ole valtakunnallisia linjauksia, vaan kunnat määrittelevät itsenäisesti vuorohoitokäytäntönsä. Viikonloppuisin, sunnuntaisin ja arkipyhinä klo 17.30–05.30 järjestettävää hoitoa kutsutaan ilta- ja vuorohoidoksi. On vanhempia, jotka työskentelevät tai opiskelevat poikkeuksellisina aikoina tai ovat ehkä yksinhuoltajia, jolloin hoidontarve on välttämätön. Vuonna 2010 vuorohoidossa oli yhteensä seitsemän prosenttia kaikista lapsista, jotka olivat kunnallisessa päivähoitossa. Tässä opinnäytetyössä vuorohoidolla tarkoitetaan iltaisin (klo 18.00–22.00), öisin (klo 22.00–6.00) ja viikonloppuina tarjottavaa hoitoa. (Säkkinen 2010, 4–7.)

3.2 Vuorohoito lapsen näkökulmasta

Kun lapsi aloittaa päivähoitossa, hänellä usein esiintyy eroahdistusta. Ahdistus vanhemmista tulee esille lapsen käytöksessä. Eroahdistus voi esiintyä erilaisina pelkotiloina monenlaisia tahoja kohtaan, tuomis- ja hakutilanteissa voi olla myös kiukkua. Eroahdistus ensisijaisesta hoitajasta voi näkyä myös siten, että lapsi takertuu kasvattajaan. Lapsen ikä määrittää aika pitkään hoidon aloittamisen. Alle 18 kuukauden ikäinen ei kykene pitämään mielessään vanhempiaan pitkän hoitopäivän ajan. Lapsen kapasiteetti on rajallinen, alle 3-vuotiaan hoitopäivän pituus voi olla maksimissaan 5-6 tuntia. (Kanninen ja Sigfrids 2012, 65–69.)

Vuorohoito on päivällä järjestettävään päivähoitoon verrattuna kodinomaisempaa ja vapaampaa. Vuorohoidossa on mahdollista ottaa huomioon lapsen yksilöllisiä tarpeita ja toiveita, kun paikalla on saman verran lapsia ja aikuisia jolloin spontaanit toiminnot ovat mahdollisia. Vuorohoidossa mukaillaan myös lapsen arkirutiineja, jotka normaalisti kuuluvat kodin piiriin. Esimerkiksi lapset saavat katsoa televisiota päivällisen jälkeen. (Siippainen 2012, 119–120.)

Lapsen näkökulmasta vuorohoito on huono asia. Pahimmassa tapauksessa lapsen hoidossa olon aika voi olla yli 400 tuntia kuukaudessa. Tämän hoitotuntimäärän saavuttamiseksi lapsen on oltava vuorohoidossa lähes 17 vuorokautta kuukaudessa. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi silloin, jos yksinhuoltajaäiti työskentelee ulkomaan laivalla. Lapsen kehityksen näkökulmasta tämä on huono ratkaisu. Jos lapsi joutuu olemaan erossa ensisijaisesta hoitajastaan yhtä-

jaksoisesti kahden viikon ajan, se heikentää lapsen emotionaalista hyvinvointia. Kalliala (2012, 24–25.)

Mustosen (2011) mukaan vuoropäivähoidossa olevien lasten päivähoitosidonaisuus voi muodostua hyvinkin pitkäksi. Vuorotyötä tekevien vanhempien lapset saattavat olla hoidossa yön jälkeen vielä päivänkin. (Komi 2011,14.) Tamminen (2010) mukaan alle 3-vuotiaan emotionaalinen hoito onnistuu parhaiten kotona (Kalliala 2010, 272). Lapsen hyvät kaverit ja tärkeät aikuiset eivät ole aina paikalla vuorohoidossa. Alasuutarin (2010) mukaan sitä, että lapsi ikävöi vuorohoidossa vanhempiaan, pidetään normaalina samoin sitä, että hoitoaikojen epäsäännöllisyys aiheuttaa ikävöintiä. (Siippainen 2012, 118.)

3.3 Varhaiskasvattajan ja lapsen välinen kohtaaminen

Lapsilähtöisyyttä korostetaan varhaiskasvatuksessa. Se tarkoittaa lapsen yksilöllistä kunnioittamista ja tarpeiden tunnistamista. (Kalliala 2010, 22, 29.) Kannisen ja Sigfridsin (2012, 20) mukaan lapsella on tarve tulla kokonaisvaltaisesti nähdyksi, kuulluksi ja kohdatuksi. Lapsen perustarpeiden tunnistaminen ja kohtaaminen on varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisen perustana. Mattilan (2007) mukaan kohtamisella tarkoitetaan kulkemista toista kohti. Aitoon kohtamiseen ei kuulu suorittaminen. Yhteyden luominen ja luottamus ihmisten välillä on aitoa hyvää kohtamista, huono taas luo etäisyyttä ja epäluottamusta. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarino 2009, 104; Mattila 2011, 15.)

Perushoidon tilanteet päiväkodissa ovat hyviä tilaisuuksia kohdata lapsi yksilöllisesti. Kohtamisessa aikuisen tulee kyykistyä samalle tasolle kuin lapsi. Lapsen rinnalla toimiva aikuinen on hellä ja lämmin, kuitenkin vakaa auktoriteetti ansaitsee lapsen kunnioituksen. (Kalliala 2012, 102; Kalliala 2010, 106–107.)

Kasvattajalta edellytetään sitoutuneisuutta, herkkyyttä ja kykyä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin (Varhaiskasvatuksen suunnitelmat perusteet 2005, 16). Sensitiivisyys on reagointia tunteilla, ei keinotekoisista positiivisuutta, jonka lapsi kyllä aistii. Lapsi huomaa olemuksesta, hymystä, äänestä ja katseesta turvalli-

suuden ja tunneilmapiirin. Tällöin hän kokee tulevansa huomioiduksi ja kohdatuksi. Emotionaalisesti läsnä oleva aikuinen kunnioittaa lasta, pyrkimyksiään, kokemuksiaan ja uteliaisuuttaan. (Kanninen & Sigfrids 2012, 92–95.)

Olennaista on ymmärtää lapsen kohtaamisessa aikuisen suurempi vastuu. Aikuisen ja lapsen kohtaamisessa lapsi ei saa menettää turvallisuudentunnettaan, persoonansa kunnioittamista ja arvostavaa katsetta, vaikka lapsen kokemukset ja näkemykset eivät miellyttäisi aikuista. Usein arkiset, tavalliset ja vaatimattomat vuorovaikutustilanteet tuovat lapselle turvallisuuden tunteen. (Mattila 2011, 18, 20, 23.)

Mäkelän (2005) mukaan kaikkien ympärillä toimivien aikuisten on huolehdittava lapsen turvallisuudesta. Tähän ihmissuhteiden ”rakentamistyöhön” kuuluu kyky koskea ja rauhoittaa myös fyysisesti, jolloin tunneyhteys vahvistuu. (Kanninen & Sigfrids 2012, 98.) Pietilän mukaan jo alle 3-vuotiaat aistivat kulloisenkin tilanteen perustunnelman. Kun lapsi tuntee olonsa turvalliseksi, hän on kokonaisvaltaisesti mukana leikeissä ja liikunnassa. Päinvastaisessa tilanteessa ”hehku” sammuu. Alle 3-vuotiaat odottavat täydellistä fyysistä ja henkistä läsnäoloa aikuisilta. (Kalliala 2010, 33.) Hyvään asiakastyöhön sisältyy Särkelän (2001) ja Kadushinian & Kadushinian (1997) mukaan kunnioitus, empaattisuus, aitous, luottamuksellisuus ja jämäkkyys. (Mäkinen ym. 2009, 105–106.) Kohtaamisella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä vuorohoidossa tapahtuvaa kasvattajan ja 1-4-vuotiaan lapsen välistä kanssakäymistä.

Lasta vahvistavassa kohtaamisessa tulee ilon olla mukana. Se tarkoittaa innostuksena hoitaa, tukea ja kasvattaa kyseistä lasta. Tärkeää on, että lapsi huomaa aikuisen ilon. Kohtaamisissa ammattikasvattajan on muistettava, että aikuisen tehtävä ei ole muuttaa lapsen persoonaa. (Mattila 2011, 25, 39.)

Varhaiskasvatuksessa vaaditaan hyviä vuorovaikutustaitoja (Järvinen ym. 2013, 159.) Vuorovaikutuksessa kasvattajan tulisi asettua lapsen tasolle, niin että silmät kohtaavat ja katsekontakti vahvistuu. Tämä on ensiarvoisen merkityksellistä silloin, kun aikuinen haluaa kertoa lapselle jotain todella olennaista. Lapsi ymmärtää, että häntä kuunnellaan ja pidetään tärkeänä. (Koivunen 2009, 47.) Hoi-

tajan herkkyys lapsen ilmaisemille viesteille on tärkeää. Lapsen ja hoitajan välisessä vuorovaikutustilanteessa hoitajan tulisi löytää käyttäytymisen taustalla olevat lapsen tunnetilat. Riittävän hyvällä vuorovaikutuksella tarkoitetaan hoivaajan mukautumista lapsen ikäkaudelle ominaisiin tarpeisiin. (Sinkkonen 2010, 269.) On ehdottoman välttämätöntä, että aikuinen tunnistaa lapsen viestit oikein. Pienimpien lasten kohdalla tämä on erityisen tärkeää. Kun vastavuoroinen vuorovaikutus toimii mallikkaasti, lapsi voi hyvin. Kun vuorovaikutus on avointa, lapsen toiveet, odotukset ja vaatimukset tulevat huomioiduiksi. Aito kuuleminen ja ymmärtäminen korostuvat entisestään. (Rusanen 2011, 79, 85.)

4 1–4-VUOTIAAN LAPSEN KOKONAISVALTAINEN KEHITYS

Holistisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kokonaisuus. Hoito- ja kasvatustyön ihmiskäsitys pohjautuu holistiseen käsitykseen. Kasvatuksessa huomioidaan koko lapsen elämäntilanne. Lapsen kehitys on yksilöllistä. Kehityksellä tarkoitetaan elämänkaaren aikana tapahtuvaa kasvua ja kehitystä. Kulttuuri, yhteiskunta ja sosiaalinen ympäristö ovat merkittävimpiä lapsen kehitykseen vaikuttavia ympäristötekijöitä. Ympäristön vaikutus on jatkuvaa ja sillä on huomattava merkitys lapsen kehitystä suuntaavana tekijänä. Lapsen kehitykseen vaikuttaa myös perimä ja ympäristön välinen vuorovaikutus. Tässä opinnäytetyössä lapsen kehitystä tarkastellaan monesta näkökulmasta, kokonaisvaltaisesti. (Järvinen ym. 2013, 19–22; Koivunen 2009, 98, 139.)

4.1 Psyykinen kehitys

Lapsen ”psykologinen minä” muodostuu lapsen ja hoitajan välisessä vuorovaikutuksessa. Syntyessään lapsi olettaa olevan yhtä hoitajan kanssa ja käsittää maailmaa hoitajan kautta. Vähitellen lapsi irtaantuu hoitajastaan ja kasvaa erilliseksi yksilöksi. Psyykkistä kasvua minuuden saavuttamiseksi sanotaan psykologiseksi syntymäksi. Tämä kestää keskimäärin 3 vuotta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 119.) Vuorohoidon näkökulmasta kiintymyssuhteen merkitys lapsen kehityksessä on erittäin huomattava. Salon (2012) mukaan kasvattajan tulee tukea lapselle merkittävintä kiintymyssuhdetta, suhdetta vanhempiin. (Kanninen ja Sigfrids 2012, 99.)

4.1.1 Kiintymyssuhdeteoriat

Kiintymyssuhdeteoriat on kehityspsykologian keskeisimpiä teorioita. Kiintymyssuhdeteorian taustalla vaikuttaa John Bowlby. Teorialla tarkoitetaan äidin tai ensisijaisen hoitajan ja lapsen välisen suhteen kehittymistä ja sitä miten ensimmä-

mäinen ihmissuhde heijastuu lapsen myöhempään kehitykseen. Kiintymyssuhde vaikuttaa kaikkeen lapsen kehitykseen; emotionaaliseen, kielelliseen ja sosiiaaliseen kehitykseen. Turvallinen kiintymyssuhde antaa mahdollisuuden luottaa ja kiintyä aikuisena muihin ihmisiin. Ensimmäisen kiintymyssuhteen onnistuminen luo tärkeän pohjan lapsen itseluottamukselle. (Keltikangas-Järvinen 2009, 183–186.)

Lapsen tarpeisiin vastaamisella tarkoitetaan sitä, että itkevää lasta lohdutetaan ja pidetään sylissä, vaikka lapsen itku ei heti loppuisikaan. Tarpeisiin vastaamaton hoiva on sitä, että hoitava aikuinen on epäherkkä lapsen viesteille. Pahimmassa tapauksessa hoitaja ei edes välttämättä välitä ymmärtää itkuviestejä, näin ollen lapsi voi jäädä ilman turvaa. (Keltikangas-Järvinen 2009, 184–185.)

Turvallisen kiintymyssuhteen periaate on seuraava: Syntyessään lapsi on kyvytön perusturvan säilyttääkseen ja tarvitsee tähän aikuista. Ensin aikuinen tekee asioita lapsen puolesta, ja vähitellen askel askeleelta lapsi ottaa vastuuta omasta elämästään. Lapsi kiintyy ja luottaa aikuiseen, joka on ottanut ensisijaisen vastuun lapsen tarpeiden täyttämisestä. Myöhemmin lapsi alkaa luottaa myös muihin ihmisiin. (Keltikangas-Järvinen 2009, 185–186.)

4.1.2 Erillistyminen

Lapsen ollessa 15 kuukauden – kahden vuoden ikäinen hän ymmärtää ja kokee olevansa erillinen olento. Tämä tiedon ja ymmärryksen myötä lapsi kokee voimakkaan hylätyksi tulemisen pelon. Seurauksena on se, että lapsi takertuu äitiinsä. Jos päiväkotiin jääminen on ollut tähän asti helppoa, niin tässä vaiheessa lapsi alkaakin itkeä äidin perään, eikä haluaisi päästää tätä näkökentästään. (Keltikangas-Järvinen 2010, 129.)

Lapsen täyttäessä vuoden alkaa lapsella voimakas omien toimintojen harjoittelun vaihe. Hänen tulee saada kokeilla ja saada onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen kokemukset ja elämykset luovat perustan itsetunnolle. Eriytymisvaiheessa lapsi pystyy jo jonkin aikaa säilyttämään äidin mielikuvan mieles-

sään. Kun 1-vuotias lähtee omille tutkimusmatkoille, hän palaa takaisin hakeakseen turvallisuutta. Tuen etsimisestä käytetään nimitystä turvallisuuden tankkaus. (Keltikangas-Järvinen 2010, 129–130.)

Kun lapsi tiedostaa olevansa erillinen, alkaa lähentymisen vaihe johon liittyy uudelleen ripustautumista äitiin. Tässä vaiheessa lapsi hyväksyy erillisyytensä, joka on taistelua oman itsetunnon kanssa. Aiemmin lapsi käytti toista ihmistä apuvälineenä, nyt hän yrittää selviytyä itsensä kanssa. Lapsi voi pidätellä itkua tai olla osoittamatta pettymystään. Hän voi turvautua puolustusmekanismeihin, jos tietää asioiden tuottavan hänelle epämiellyttäviä tunteita. Tässä vaiheessa lapsi on hyvin haavoittuva, hänen itsetuntonsa voi vaurioitua jatkuvista pettyyksistä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 131.)

Psyykkinen eriytyminen on tapahtunut silloin, kun lapsi muodostaa pysyvän mielikuvan hoitajastaan ja itsestään erillisinä olentoina. Hän tiedostaa, että mielikuva ja äiti ovat eri asioita. Kun lapselle piirtyy mielikuva äidistä, on kysymys vuorovaikutuksen pysyvyydestä, jota nimitetään symbioottiseksi vaiheeksi. Tämä mahdollistuu, kun lapsella pitkiä ja pysyviä kokemuksia äidistä. Mielikuvan käyttäminen on mahdollista 1,5-vuoden iässä. Lapsen lähestyessä kolmea ikävuotta, hän käsittää itsensä yksilöksi ja minäkuva alkaa muodostua. Ikävuodet neljästä kuuteen ovat erittäin tärkeitä minäkuvan muodostumisessa. (Keltikangas-Järvinen 2010, 132–137.)

4.1.3 Tunne-elämän kehitys

1–2-vuotias on ”tutkimusmatkalainen.” Lapsi ei hallitse suruaan ja kiukkuaan, vaan pelästyy helposti ja on avuton tunteidensa kanssa. 2-3- vuoden iässä on voimakas oman tahdon vaihe. Lapsi tiedostaa, että hän voi vaikuttaa aikuisen sanomisiin. Riitatilanteista lapsi ei vielä tässä vaiheessa opi. Tunteiden alueet kehittyvät nopeimmin 2-3-vuotiailla, jolloin tunteen käyttö on voimakkaampi kuin järjen. 2-3-vuotiaan omien esineiden ja asioiden puolustaminen voi olla aggressiivista. (Cacciatore 2010, 52–56.)

3-4-vuotias lapsi käyttää eri keinoja tahtonsa ja tunteidensa kertomiseen kuin pelkkä huuto. Tässä kohden lapsi jo hiukan ohjailee tunteitaan. 5-vuotias lapsi rakentaa omaa minäkuvaa ja itsetuntoa. Hän voi arvioida omia taitoja mistä selviytyisi. Lapsi toivoo, että pystyy pelastamaan omat vanhempansa kaikilta uhilta. Tämä unelma on lapsen kehityksen kannalta tärkeää, koska vie eteenpäin kohti uuden kehittymistä. 4-5-vuotiaan lapsen mielikuvitus on rajaton. (Cacciatore 2010, 60–63.)

4.2 Sosiaalinen kehitys

Lapsuuden turvallinen kiintymyssuhde antaa kivijalan myöhemmällekkin sosiaaliselle kehitykselle. Hänen mukaansa kiintymyssuhteen luominen on ikään kuin lapsen ensimmäinen ”sosiaalinen taito.” Lapsen tehtäväksi ei voida asettaa sosiaalisten suhteiden hankkimista. Turvallisen kiintymyssuhteen luominen on aikuisen vastuulla. Lasta hoitavan aikuisen tulee antaa lapselle mallia siitä miten sosiaalisissa tilanteissa toimitaan. (Keltikangas-Järvinen 2012, 39–40.)

Lapsen täyttäessä yhden vuoden, hän alkaa kuunnella ja noudattaa helppoja ohjeita. Vasta 2-vuotias sisäistää käskyjä, vaikka kieltäjä ei olisikaan paikalla. 3-vuotiaana käskyjen ja kieltojen sisäistys paranee merkittävästi. Lapsi osaa myös erottaa hyvän ja pahan. Moraalin kehitys ”itää.” 4-vuotiaiden kiinnostus ystäväistä ja leikeistä on jo huomattavaa, aikuinen on läsnä ristiriitatilanteissa. Lähellä neljän vuoden ikää lapsen ero vanhemmista helpottuu, lelujen jakaminen ja oma vuoro tulevat tutuksi. Hän tuntee käyttäytymisen tavat, mutta aina lapsi ei jaksakaan olla mukana. (Keltikangas-Järvinen 2012, 56–57; Storvik-Sydänmaa, Talvensaari, Kaisvuori & Uotila 2013, 52–53.)

4.2.1 Sosiaalinen kehitys ja leikki

Varhaisella leikki-ikäällä tarkoitetaan ikävuosia 1–3. Myöhäiseen leikki-ikään kuuluu ikävuodet 3–6. Tässä opinnäytetyössä leikki-ikäisellä tarkoitetaan 1–4-vuotiasta lasta. Toisella ikävuodella oleva lapsi sovittaa käyttäytymistä yhteen.

Samoin matkiminen on tiedostettua. Ylipäätään kaikenlainen reagointi leikkiin opitaan. Kun kahden ja kolmen ikävuoden välillä olevat alkavat leikkiä ryhmässä, puhutaan selvästä vuorovaikutuksesta. Omat roolit ja säännöt löytyvät kolmen ja neljän vuoden iässä. Kuitenkin yhden – kahden lapsen leikit ovat edelleen tärkeintä. Jos lapsi joutuu alle 3-vuotiaana ryhmään, jossa on enemmän kuin kolme lasta, hänen sosiaalisuutensa ja käytöksensä taantuu. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 39.47; Keltikangas-Järvinen 2010, 213; Laine 2014, 98, 102.)

Leikillä ei tarkoiteta lapsen työtä, vaan sillä on hänelle merkityksellinen kehitystehtävä (Koivunen 2009, 40). Se on globaalinen ilmiö, joka paikassa leikitään. Leikki on sosiaalista, vaikka kavereita ei aina tarvitakaan. Leikin käsitteen määritelmät eivät ole tarkkoja ja monet tutkijat ovat leikistä eri mieltä. Leikillä tarkoitetaan myös tapaa olla olemassa ja suhtautumista maailmaan. Lapsen leikissä tulee esille ne asiat, jotka ovat mukana lapsen sen hetkisessä elämässä ja kehityksessä. (Kalliala 2010, 39–40; Sinkkonen 2010, 223–224 ; Lastentarhanopettajaliiton julkaisu 2004, 4.)

1-2-vuotiaan leikki on kuvitteluleikkiä. Lapselle on muodostunut kuvittelukyky, kun hän voi kuvitella, että appelsiini voi olla leikissä pallo. Kuvitteluleikissä appelsiini voi olla pallo, näin lapselle on muodostunut kuvittelukyky. 3-4-vuotiaan leikki on roolileikkiä. 3-vuotias rakentaa toimintojen mallia kokonaiseksi sarjaksi. Hän antaa roolilleen nimen. 4-vuotias on roolileikissä parhaimmillaan. Roolileikeissä rooleina voi olla äiti, isä tai erilaiset ammattiroolit. Huomattavaa on, että roolileikeissä tutkittavaksi tulee jokin elämänpiiri. Leikki valmistetaan kuvitteellisesti aina johonkin tuttuun ympäristöön. (Lastentarhanopettajaliiton julkaisu 2004, 7–8.)

4.2.2 Sosiaalinen kehitys ja temperamentti

Sosiaalisuus on halua olla ihmisten kanssa ja sosiaaliset taidot tarkoittavat taitoa olla toisten kanssa. Nämä kaksi sanaa sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot ovat täysin riippumattomia toisistaan, eivätkä tarkoita samaa. Yksilö voi olla hyvinkin

riippuvainen muiden seurasta, mutta on kyvytön olemaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa. Ujoudella tarkoitetaan sitä, että ihminen aluksi varautuu uusissa ja yllättävissä tilanteissa, eikä keksi sanottavaa. Ujo ihminen kuitenkin pitää muista ihmisistä ja nauttii heidän seurasta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17, 36, 41.)

Sosiaalinen lapsi hakeutuu jokaisen uuden ihmisen seuraan. Hän näyttää toisille ihmisille lelujaan ja ryhtyy helposti puhumaan vieraiden aikuisten kanssa. Hän ei vetäydy koskaan leikkimään yksin, vaan haluaa aina muiden seuraan. Lapsen sosiaalisuus vuorovaikutustilanteissa ei kerro lapsen perusturvallisuuden puutteesta eikä vanhempien sallivasta tai tiukasta kasvatuksesta. Se on synnynnäinen temperamentti. (Keltikangas-Järvinen 2010, 37–38)

4.3 Persoonallisuuden kehitys ja temperamentti

Ihmisen persoonallisuus ja temperamentti eroavat toisistaan siinä, että persoonallisuuden syntyyn vaikuttaa ympäristö, kun taas temperamentti on synnynnäinen ja sen piirteet ilmaantuvat jo ennen kuin ympäristö on ehtinyt niihin vaikuttaa (Keltikangas-Järvinen 2009, 36). Thomasin ja Chessin teorian mukaan on olemassa kolmenlaista laatua: helppo temperamentti, hitaasti lämpenevä temperamentti ja vaikea temperamentti. Helpon temperamentin omaavat lapset ovat nauravia ja hyväntuulisia. Uudet ryhmätilanteet sujuvat mutkitta. Lapsen uusiin asioihin sopeutuminen on helppoa. Hänen biologinen rytmensä on säännöllinen. (Keltikangas-Järvinen 2009, 62–63.)

Hitaasti lämpenevällä temperamentilla tarkoitetaan kahta piirrettä: laimeahko negatiivinen reaktio kaikkeen uuteen ja hidas sopeutuminen asiaan. Lasten negatiiviset ja positiiviset tunteet ovat tasaisia, mutta heidän biologinen rytmensä on melko säännöllinen ja uudet asiat aiheuttavat heissä kieltäytymistä. Tutustuminen uusiin ihmisiin vie aikaa. Mitään yllättävää ei saisi tulla eteen, koska pienetkin muutokset ovat haasteena tämän kaltaiselle lapselle. (Keltikangas-Järvinen 2009, 64–65.)

Helpon temperamentin vastakohta on vaikea temperamentti. Tähän kuuluu biologisten toimintojen epäsäännöllisyys. Uusiin ruokiin oppiminen on lapsella haasteellista. Vaikean temperamentin lapsi nukkuu monet päiväunet, välillä hän ei nuku ollenkaan. Tämän kaltaiselle temperamentti tyypille on ominaista, että lapsen sopeutuminen kestää ja se näkyy hänen käytöksessä vetäytymisenä, varautumisena ja tilanteiden välttämisenä. (Keltikangas-Järvinen 2009, 65–66.)

4.4 Fyysinen kehitys

1-2-vuotiaan lapsen sydämen sykenopeus on n.110-120 lyöntiä minuutissa. Lapsi kävelee 1,5 ikävuoteen mennessä ja 2,5 vuoden ikään mennessä maitohampaat ovat ilmestyneet. Karkeamotorisesti lapsi on vielä kömpelö, joten juokseminen on haasteellista, ja hän kaatuilee. 2-vuotias juoksee sukkelasti ja kiipeää portaissa tasa-askelin. Hän hyppii tasajalkaa. 3-vuotias tekee koordinaatiotaitonsa ansiosta monia asioita yhtäaikaisesti. Hän juoksee nopeaa vauhtia. Kolmevuotias lapsi seisoo yhdellä jalalla hetken, kävelee portaat vuoroaskelin ja hyppii molemmilla jaloilla. (Storvik- Sydänmaa ym. 2013, 39–40, 47–48.)

3-4-vuotiaan ulkoinen olemus muuttuu. Lapsi kasvaa pituutta, pyöreä vatsa lähtee ja ensimmäiset maitohampaat irtoavat. 4-vuotiaan sydämentaaajuus on 100 lyöntiä minuutissa. Lapsi hyppii yhdellä jalalla, kävelee vuoroaskelin portaat alas, kiipeilee, juoksee, painii, ottaa keinussa vauhtia, harjoittelee narulla hypmistä, luistelua, uimista ja apupyörillä pyöräilyä. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 47–48.)

1-vuotias kääntelee kirjan sivuja ja rakentaa muutaman palikan tornin. 2-vuotias harjoittelee ympyrän piirtämistä ja pitää kynästä kiinni kämmenotteella. 2-vuotiaana lapsi rakentaa useamman palikan korkuisen tornin. Alle 3-vuotiaana piirroksiset esittävät satunnaisia hahmoja. 3-vuotias harjoittelee kynäotetta. Hän piirtää ympyröitä ja ihmisen ilman vartaloa sekä leikkaa saksilla kuvia. Hän saa takistaan napit kiinni ja osaa myös avata ne. 4-vuotiaan silmän ja käden välinen yhteistyö kehittyy entisestään. Hän käyttää saksia ja osaa piirtää mallista neliön ja ihmisen vartaloineen. (Storvik- Sydänmaa ym. 2013, 40, 48.)

4.5 Päivittäiset arkitoiminnot

Unen tarve ei vähene lapsen täyttäessä yhden vuoden. 2- vuotiaan unen tarve vähenee vain tunnilla. 3-vuotias nukkuu yhden päiväunet. 4-6 ikäisenä päiväunet jäävät lapselta yleensä pois. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 46, 55.)

Aluksi 1-vuotias lapsi syö sormin, jonka jälkeen hän alkaa syödä lusikalla itse. Lapsen ruokahalu vähenee toisella ikävuodella. 1-2-vuotiaana lapsi juo mukista 1,5-vuotiaana hän syö lusikalla. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 44–45.)

1-vuotiaana alkaa pukemisen ja riisumisen harjoittelu. Lapsi oppii riisumaan nopeammin kuin pukemaan. 1-vuotias ojentaa käden hihaan ja jalan lahkeesta pois. Alle 2-vuotiaana lapsi osaa helppoja riisuuntumisen taitoja, hän voi riisua rukkasensa, kenkäänsä ja sukkansa. 3-4-vuotias pukee helposti vaatteet ylleen ja laittaa kengät jalkaan sekä laittaa napit kiinni. (Storvik-Sydänmaa 2013, 46, 55)

Alle 3-vuotias tarvitsee aikuisen apua suihkussa käynnissä, hiusten pesussa ja niiden kampaamisessa. Lapsi tarvitsee hampaiden pesussa aikuisen apua. Yli 3-vuotias osaa kammata tukan. 3-4-vuotias tarvitsee vielä aikuisen ohjausta koko kehon puhtaudesta. 3-4-vuotias harjoittelee hampaiden, käsien ja kasvojen pesua. (Storvik- Sydänmaa ym. 2013, 45, 55.)

1-vuotias lapsi alkaa hallita rakon ja suolen sulkijalihaksia. Tieto rakon täyttöasteesta ohjautuu aivokuoreen 1-2-vuoden iässä, jonka ansioista kuivaksi oppiminen on mahdollista. Yksilölliset erot ovat suuria, ja osa lapsista oppii jo alle 2-vuotiaana suolen ja rakon hallinnan. Usein tämä tapahtuu vasta 3-4-vuoden iässä. Lapsi tarvitsee vielä wc:ssä pyyhkimisapua, vaikka olisi oppinut menemään jo potalle. 4-5-vuotiaan lapsen rakon ja suolen hallinta on lapsella niin kehittynyt, että hän pystyy pidättämään. (Storvik- Sydänmaa 2013, 46, 55.)

4.6 Kognitiivinen eli tiedollinen kehitys

Kognitiivisella kehityksellä ymmärretään tiedonkäsittelyyn liittyvien toimintojen eli kognitioiden kehittymistä kuten havaitsemisesta, kieltä, ajattelua ja muistamista ja tarkkaavaisuutta. Piaget'n teorian mukaan ajattelu jakautuu neljään vaiheeseen, jotka etenevät kaikilla samassa järjestyksessä. Sensomotorisella kaudella (0-2v) lapsi etsii tietoa havainnoimalla, käsittelemällä ja liikkumalla. Lapsi oppii tiedostamaan ja ymmärtämään tavaroiden pysyvyyden, vaikka kohde ei näkyisi koko ajan. Esioperatiivisella kaudella (2-7v) on kaksi vaihetta. Ensimmäinen esikäsitteellinen vaihe kestää 2-4v. Muisti ja ajattelu kehittyvät 2-4-vuotiaalla lapsella huimasti. Lapsi muistaa miten joku asia tehdään, vaikka kyseinen asia ei olisi sillä hetkellä läsnä. Esioperatiivisen kauden toinen vaihe on intuitiivisen ajattelun aikaa (4-7v.). Tässä vaiheessa lapsen ajattelu kehittyy yksityiskohtien havainnoimiseen. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 34.)

Lapsen kieli kehittyy koko ajan ja se on yhteydessä myös puheen kehitykseen. Kielen kehitys vaikuttaa koko lapsen kehitykseen. 1-1,5vuotiaan sanavarasto kehittyy huimaa vauhtia. 1,5-vuoden ikäisellä on käytössään noin 10-30 sanaa, ja hän tiedostaa, että sanalla on jokin tarkoitus. 1,5-vuoden ja kahden vuoden välillä sanavarasto kasvaa valtavasti. 2-vuotias osaa noin 250 sanaa. 2-vuotiaan lauserakenteissa on jo kahden sanan lauseita. Ensimmäinen kyselykausi alkanut, kun lapsi haluaa tietää esineiden nimiä. (Nurmiranta ym. 2009 39-40.; Nurmilaakso & Välimäki 2011, 31.)

Lapsen ollessa 2,5-vuotias, hän oppii noin 10 uutta sanaa päivässä. Hän ymmärtää ja osaa käyttää aikamuotoja, vaikkakin virheitä on havaittavissa. Tässä iässä lapsen sanavarasto on satoja sanoja. 3-vuotiaana osaa puhua kolmen tai neljän sanan lauseita. Hänen puhetta on jo melko helppo ymmärtää. Lapsi käyttää puheessa jo aikamuotoja mukavasti sekä täydentää lauseita adjektiiveilla. Lapsi kyselee aktiivisesti. 4-vuotiaalla on käytössä viiden-kuuden sanan pituisia lauseita. Hänellä on paljon mieltä askarruttavia kysymyksiä ja kysymysten avulla hänen sanavarastonsa laajentuu. (Nurmiranta ym. 2009, 40; Storvik-Sydänmaa 2013, 50.)

5 AIEMMIN TEHDYT TUTKIMUKSET

Lapsen näkemyksiä vuorohoidosta on tutkittu suhteellisen vähän. Vanhempien ja työntekijöiden näkökulmasta aihetta on tutkittu enemmän. Vuorohoidon fyysisiä vaikutuksia on tutkittu muun muassa Yhdysvalloissa. Watamura (2008) kollegoineen selvitti lasten stressitason vaihtelua. Tuloksista selvisi kortisolin kasvu vuorohoidossa. Kortisoli on muutoksille ja stressille herkkyyttä aiheuttava hormoni. (Lehtomäki 2013, 24.)

Marjaana Lehtomäki on tehnyt vuonna 2013 Jyväskylän yliopistossa pro gradun -työn aiheesta: ”Lasten tarinoita vuorohoitokontekstissa: tulkintoja turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksista.” Tutkimus oli laadullinen. Tutkimuksen mukaan lasten tarinat ilmaisivat, että vuorohoidossa koettiin turvallisuutta ja turvattomuutta monin eri tavoin. Lasten kuvien pohjalta nousseet kertomukset keskittyivät teemoiltaan vanhemmista eroamiseen ja vanhempien jälleennäkemiseen, toisten lasten kanssa leikittyihin leikkeihin sekä päivän kulkuun vuorohoidossa. Tulokset osoittivat, että lasten kokemaan turvallisuuteen vuorohoidossa vaikuttavat aikuisten ja toisten lasten läsnäolo sekä rutiinien merkitys. Tulosten mukaan turvattomuutta puolestaan synnyttävät erityisesti moninaisista syistä aiheutunut mielipaha, leikin ulkopuolelle jääminen ja aikuisen valta-asema suhteessa lapseen. Tutkimuksessa kerrotaan, että vuorohoidossa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota lasten tarpeiden huomioimiseen, leikkien merkittävyyteen, aikuisen rooliin, lasten kuulemiseen sekä päivärytmiin ja rutiineihin.

Erika Jokimies on vuonna 2013 pro gradu -tutkimuksessa paneutunut lasten osallisuuteen vuoropäivähoidossa ja toimintaympäristössä. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten ja millaisena lapsen osallisuus ilmenee vuorohoidon toimintaympäristössä sekä minkälaisia mahdollisuuksia ja rajoituksia vuorohoittoa asettaa osallisuuden toteutumiseksi käytännössä. Tutkimus oli laadullinen. Saatujen tulosten mukaan, lapsilähtöisen ja relationaalisen osallisuuden toteutuminen auttaa edesauttaa lasten hyvinvointia ja lisää tyytyväisyyttä sekä aktiivista toimintaa.

Arja Urpilainen on vuonna 2012 pro gradu – tutkimuksessaan tarkastellut perheiden kokemuksia vuorohoidosta ja lapsen temperamentista ryhmäperhepäivähoitossa. Saatujen tutkimustulosten mukaan aikaisiin aamuihin lähteminen oli hankalaa, lapset olivat väsyneitä, he ikävöivät ja kaipasivat aikuisen ja kavereiden läsnäoloa. Leikit olivat rauhallisia aamun aikaisina tunteina. Iltahoitoon lähteminen oli helpompaa, mutta silloin hoitopäivät olivat pitkiä ja lasten oli vaikea rauhoittua yöunille iltahoidon jälkeen. Myöhäisissä iltahoidoissa lapset olivat väsyneitä ja levottomia sekä leikit olivat hektisiä

Emma Meriläinen on tehnyt vuonna 2014 Diakonia-ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön aiheesta: ”Kuka meitä yököttää?” –lasten kokemuksia vuorohoidosta. Tutkimus oli laadullinen. Tutkimustulosten mukaan lapset tulivat mielellään päiväkotiin. Lapset kokivat aamuisin itsensä väsyneiksi ja silloin päiväkotiin meno oli ikävämpää. Ilta- ja viikonloppuhoito koettiin positiivisena asiana. Erityisesti ilta- ja viikonloppuhoito koettiin mieluisana, jos kavereita oli omasta ryhmästä. Yöhoito oli lapsista ikävintä ja päiväkodissa nukkuminen herätti paljon ajatuksia.

”Perheet 24/7” – hankkeeseen osallistui vanhempia Suomesta, Iso-Britanniasta ja Hollannista. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, iltaisin, öisin, aikaisina aamuina ja viikonloppuisin työskentelevien ja säännöllistä päivätyötä tekevien vanhempien kokemuksia työstä, lastenhoidosta, perhe-elämästä ja hyvinvoinnista. Tulosten mukaan epätyypillistä työaikaa tekevät vanhemmat olivat säännöllistä päivätyötä tekeviä useammin huolissaan varhaiskasvatuksen laadusta. Suurin osa kyselyyn vastanneista vanhemmista koki lapsensa voivan hyvin, eikä raportoinut lapsellaan olevan merkittävästi hyvinvointia heikentäviä ongelmia. Iso osa myös kertoi, että lapsella on ainakin yksi ystävä ja että lapsi osaa käyttäytymisellään ottaa toiset huomioon ja auttaa muita. Lapsen käyttäytymiseen liittyviä huolia kuten levottomuutta, kiukuttelua tai itkuisuutta raportoivat sekä tyypillistä että epätyypillistä työaikaa tekevien lasten vanhemmat. Osa epätyypillistä työaikaa tekevistä vanhemmista toi esille huolensa epäsäännöllisen hoitorytmin vaikutuksesta lapseen.

Annina Norola & Janika Taipalus ovat tehneet vuonna 2012 Jyväskylän ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön aiheesta: ”Jos aikuinen tulis vähä silittämään ja olis siinä koko yön –eikä lähtis minnekään –vuorohoito lapsen kokemana. Tutkimus oli laadullinen. Saatujen tulosten mukaan lasten vastauksissa korostui vertaisten ja leikin merkitys, päiväkodin aikuisten läsnäolo, omaehtoinen toiminta sekä kodin merkitys. Vuorohoidon vahva ominaisuus, yöhoito, näyttäytyi vahvasti lasten kokemusmaailmassa.

Lotta Hyvönen & Iina Ulvina ovat vuonna 2013 tutkineet työntekijöiden kokemuksia vuorohoidosta. Tutkimus oli laadullinen. Saatujen tutkimustulosten mukaan, ei voitu osoittaa, että vuorohoito itsessään toisi erityisiä haasteita lapsen kasvulle, kehitykselle ja hyvinvoinnille. Vuorohoidossa pyritään tukemaan lasta riippumatta hänen hoitoajasta. Tutkimustulokset näyttävät sen, että vuorohoidon työntekijät ovat ammattitaitoisia ja pystyvät havainnoimaan lasta sekä tarvittaessa tekemään jatkotoimenpiteitä lapsen edun mukaisesti.

6 OPPAAN VALMISTUMISPROSESSI

Toiminnalliset eli kehittämispainotteiset opinnäytetyöt jaetaan joko tuotekehittelyyn eli produktioon, jossa syntyy uusi tuote tai palvelu tai kehittämishankkeisiin, joissa kehitetään ja kokeillaan uusia toimintamenetelmiä. Produktio eli tuotekehittely on yleensä kertaluonteinen, jonka tarkoituksena on tehdä tuotos tai palvelu tietyille käyttäjäryhmälle ja samalla kehittää työvälineitä käytännön toimintaan. Vilkan ja Airaksisen (2004) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. Tuotekehittelyyn painottuva opinnäytetyö muodostuu siis tuotoksesta ja siihen liittyvästä kirjallisesta raportista. (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010, 33–34.) Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, joka sisältää tuotoksen ja raportiosan. Tuotos on vuoropäiväkodissa lasten kanssa työskenteleville tarkoitettu opas 1–4-vuotiaan lapsen kokonaisvaltaisesta kehityksestä.

6.1 Yhteistyökumppanina kunnallinen vuoropäiväkoti

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina oli eteläsuomalainen kunnallinen vuoropäiväkoti. Tämä on kunnan ainoa päiväkoti, joka tarjoaa ympärivuorokautista lastenhoitoa. Vuoropäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Leikin tärkeyttä päiväkodin arjessa korostetaan. Päiväkodin tavoitteena on luoda lapselle turvallinen olo, joten hoitajien vaihtuvuus pyritään pitämään mahdollisimman alhaisena. Vuoropäiväkodin arvot ovat turvallisuus, luottamus, yksilöllisyys ja leikki. Vuoropäiväkodin toiminta-ajatuksena on tukea yhdessä vanhempien kanssa lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä hänen omista tarpeistaan käsin. Toiminta toteutetaan turvallisessa, luotettavassa ja leikkiä arvostavassa oppimisympäristössä eri vuorokauden aikoina. Toiminnassa huomioidaan leikin, liikunnan, tutkimisen ja taiteellisen kokemusten merkityksellisyys. (Vuoropäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma i.a.)

6.2 Oppaan suunnittelu

Opinnäytetyöprosessini aluksi kartoitin kunnan päiväkotien tarpeita ja toiveita opinnäytetyön aiheeksi. Sain pian vastauksen kunnan vuoropäiväkodista. Opinnäytetyöni oli työelämälähtöinen. Kyseinen vuoropäiväkotitarvitsi oppaan 1–4-vuotiaan lapsen kehityksestä varhaiskasvattajille. Suunnitteluvaiheessa pohdimme yhteistyötahon kanssa kuinka laaja opas olisi, ja miten se palvelisi parhaiten kasvattajaa juuri vuorohoidon näkökulmasta. Päätimme yhteistyötahon kanssa pyytää oppaasta kirjallista palautetta (liite 2) 1–4-vuotiaiden ryhmien työntekijöiltä ennen sen varsinaista julkaisua. Suunnitteluvaiheessa päätimme myös, että oppaaseen liitetään lasten piirustuksia, jotta lapsen näkökulma tulee esille.

6.3 Oppaan toteutus

Oppaan toteutin yhteistyössä vuoropäiväkodin kanssa. Opasta varten keräsin materiaalia loppuvuoden 2013 ja alkuvuoden 2014 aikana. Helmikuun alussa opas oli valmis varhaiskasvattajille palautekyselyä varten. Lähetin saatekirjeen (liite 1) ja oppaan maaliskuun alussa 2014 sähköpostitse työyhteisön esimiehelle, ja hän lähetti oppaan jokaisen työntekijän sähköpostiin. Suunnitteluvaiheessa minun piti hakea palautetta vain 1–4-vuotiaiden ryhmien varhaiskasvattajilta, mutta tämä ei toteutunut suunnitelman mukaisesti. Opas oli kuukauden ajan arvioitavana. Ensimmäisellä palautekierroksella hain palautetta yksittäisiltä työntekijöiltä. Työyhteisössä on yhteensä 21 työntekijää. Palautusaikaa jouduttiin jatkamaan, koska määräaikaan mennessä en ollut saanut kuin kaksi palautelomaketta. Vaikka palauteaikaa jatkettiin, lopulta sain neljältä työntekijältä palautetta oppaasta. Toukokuun alussa luin läpi annetut palautteet ja tein muutokset oppaaseen.

Ensimmäisellä palautekierroksella vastaajia oli vähän, joten päätin hakea palautetta vielä toisen kerran. Toinen palautekierros alkoi toukokuun puolessa välissä 2014 ja vastausaikaa oli kuusi viikkoa. Toisella palautekierroksella hain palautetta työtiimikohtaisesti. Työyhteisössä on yhteensä seitsemän työtiimiä. Yhdes-

sä työtiimissä työskentelee aina kolme työntekijää; yksi lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa. Seitsemästä työtiimistä kolme tiimiä antoi palautetta oppaasta. Toisen palautekierroksen jälkeen tein viimeiset muutokset ja elokuussa 2014 oli lopullinen opas 1–4-vuotiaan lapsen kehityksestä valmis. Valmis oppaan toimitin vuoropäiväkodille elokuussa 2014. Tuttavien lapset piirsivät opasta varten piirustuksia minulle syksyllä 2013.

6.4 Oppaasta kerätty ja saatu palaute

Palautelomakkeessa kysyin aluksi, miten opas tukee vuorohoidon näkökulmasta työtänne. Vastaajien mukaan opas koettiin tärkeäksi vuoropäiväkodin hektisessä arjessa. Opas palveli vastaajien mukaan erityisesti, kun lapsia on 1–4-vuotiaiden sisarusryhmissä.

Näppärästi voi lukea samoista kansista asiat.

Yksi vastaajista oli sitä mieltä:

Opas on melko teoreettinen tietopaketti.

Eräs oli sitä mieltä, että opas sopii yhtä hyvin myös ”päivä-päiväkodin” oppaaksi, hänen mielestään vuorohoidon näkökulma ei eriytenyt. Yhdessä palautteessa annettiin kiitosta siitä, että oppaassa on käsitelty lapsen kehityksen kannalta oleelliset asiat.

Opas palveli hyvin työtiimikohtaisten palautteiden perusteella työntekijää. Yhdessä tiimipalautteessa nostettiin esille lapsen ikätason vaikutus kohtaamiseen.

Voin kauden alussa kerrata 1–4-vuotiaan lapsen kehityksen, ja näin pystyn kommunikoimaan lapsen tasoisesti.

Yksi työtiimi vastasi, että opas toi esille lapsen kokemusmaailman eri kehitysvaiheissa. Toisen työtiimin palaute oli, että tieto lisää ymmärrystä. Työtiimi palautteissa oppaan kiintymyssuhde osio koettiin tärkeäksi. Yhden vastaajan mukaan:

Ihminen on kokonaisuus, pelkkä temperamentti ei ole koko totuus havaitusta lapsen käytöksestä.

Selvitin myös, miten opas tukee lapsen sosiaalista kehitystä. Saatujen vastausten perusteella opas tuki ja vahvisti kasvattajan ymmärrystä sosiaalisesta kehityksestä. Opas koettiin mielekkääksi lapsen havainnoimisessa, ohjauksessa ja toiminnan suunnittelussa. Osio persoonallisuuden kehityksestä nähtiin tärkeäksi. Tiivistelmät ja taulukot koettiin hyväksi osaksi. Yhdessä vastauksessa koettiin roolikarttojen merkitys irrallisina osiona oppaassa. Yhdessä vastauksessa tuotiin esiin aikuisen tärkeä malli sosiaalisessa kehityksessä.

Kolmen työtiimin palautteiden perusteella opas tuki sosiaalista kehitystä aikuisen tietoisuuden kautta. Opas lisäsi myös ymmärrystä eri temperamenttisten lasten käyttäytymiseen. Yhden vastauksen mukaan sosiaalinen kehitys osio oli hyvä.

Halusin myös tietää, miten opas palveli työntekijää lapsen kohtaamisessa. Vastauksista käy ilmi, että opas palveli varhaiskasvatus-keskusteluihin valmistautumisessa ja taito/ikätaimisen toiminnan suunnittelussa. Yhden vastaajan mukaan oppaassa oli erinomaista kertausta lapsen ikäsoisesta kehityksestä. Yksi neljästä vastaajasta kertoi:

Opas laitto ajattelemaan miten monella eri tavalla lapset kokevat arkensa eri tilanteiden hoidossa.

Palautelomakkeessa kysyin, miten opasta voisi kehittää. Vastaajien mukaan oppaan lähteet voisi merkitä tiivistelmiin. Toivottiin myös selkiinnyttämistä ja tiivistämistä. Yksi vastaaja toivoi:

Perheet 24/7- hankkeen” - tutkimustuloksia liitteeksi eri osioihin.

Kehittämissuhteita liittyen oppaaseen tuli työtiimeiltä seuraavasti. Toivottiin, että tiivistelmät olisivat vaakaasuuntaisesti, silloin opas olisi tiiviimpi ja selkeämpi. Eräs vastaaja oli sitä mieltä, että unen ja levon riittävyys osio oli suppea. Yhdessä työtiimipalautteessa nostettiin esille roolikarttojen merkitys:

Roolikartat ovat hyviä, auttavat hahmottamaan omaa ”työ-minää”.

6.5 Arviointi

Keräämäni palaute ei välttämättä kokonaisuudessa kerro oppaan toimivuudesta, koska mielestäni palautteita tuli vähän. Yhdessä palautteessa kerrottiin, että roolikartat jäävät vähän irralliseksi osioksi. Perustelen roolikarttojen tärkeyttä osana opasta, koska kasvattajan on hyvä pohtia myös omaa roolia kasvattajana. Omasta roolista vanhempana ja kasvattajana on hyvä keskustella vanhempien kanssa kasvatustilanteissa. Eräessä palautteessa kritisoitiin, että opas ei profiloitunut yksiselitteisesti käsittelemään juuri vuorohoitoa. Oppaassa olisin voinut tuoda enemmän esiin vuoropäivähoidolle tyypillisiä tilanteita.

Oppaan kokoamisessa oli haasteena aiheen rajaus, koska kehitystä koskevia teoksia on tarjolla runsaasti. Lähteitä käytin hyvin rajatusti ja valitsin keskeisimmät ja tärkeimmät lähteet 1–4-vuotiaan lapsen kehityksestä. Kaikkia löytämiäni lähteitä en käyttänyt, mutta kirjasin ne oppaaseen, jotta työntekijä voi halutessaan etsiä itse lisätietoa. Tärkeää oli, että merkitsin oppaaseen lähteet tarkasti.

Yhteistyö vuoropäiväkodin kanssa oli luontevaa ja asiallista. Suunnittelu- ja ohjauspalavereissa sain hyviä vinkkejä siitä millaisia lähteitä olisi hyvä hyödyntää oppaassa. Vuorovaikutustilanteet yhteistyökumppanin kanssa sujuivat mukavasti ja myös minun ehdotuksiani ja toiveitani kuunneltiin. Koko oppaan työstämisen ajan yhteistyökumppani tuki minua prosessin loppuun saattamisessa.

7 TYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Koko opinnäytetyönprosessin ajan toimin luotettavasti. Hakiessani henkilökunnalta palautetta oppaasta, kerroin heille saatekirjeessä millaista opinnäytetyötä olen tekemässä. Saatekirjeessä kerroin myös, että tulen julkaisemaan oppaan myös internetissä. Opasta varten keräsin tuttavien lapsilta piirustuksia oppaaseen. Lasten vanhemmille kerroin, että lopullinen opinnäytetyön raportti päätyy internetiin. Sanoin lasten vanhemmille, että jos heillä on jotain kysyttävää tai pohdittavaa, olen aina käytettävissä.

Oppaasta saadut palautteet hävitin asianmukaisesti. Oppaassa käytettyihin tuttavien lasten piirustuksiin kysyin lasten vanhemmilta luvan käyttää niitä. Opasta varten tehdyistä henkilökunnan palautteista ja lasten piirustuksista ei voi paljastua kenenkään henkilöllisyys.

Käyttämiini lähteisiin merkitsin lähdeviitteet asianmukaisella tavalla. Oppaaseen valitsin lähteet kriittisesti. Osa oppaassa käytetyistä lähteistä oli tutkittua teoria-tietoa ja osa oli akateemisissa piireissä hyväksytyjen ja tunnustettujen ammattilaisten ammattitaitoon perustuvaa tietoa.

Sosionomin eettiseen osaamisen kompetensseihin kuuluu edistää suvaitsevaisuutta ja ottaa huomioon jokaisen ihmisen ainutkertaisuuden. (Sosiaalialan AMK-verkosto 2010) Kohtaamisessa on tärkeää, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi, riippumatta hänen rodustaan, isänmaastaan tai uskonnostaan. Jokainen lapsi kohdataan yksilöllisesti ja luottamuksellisesti, huolimatta lapsen sukupuolesta, perhetaustoista tai sosiaalisesta asemasta.

Tämän hetken maailmantilanne (pakolaiset, turvapaikanhakijat) kaipaa entistä suurempaa suvaitsevaisuutta, jonka siemen kylvetään varhaiskasvatuksessa. 1–4-vuotiaat lapset ovat kaikkein vastaanottavaisimpia, ennakkoluulottomia kaikkea uutta kohtaan. Suvaitsevaisuudelle luodaan taitavien varhaiskasvattajien johdolla mainio maaperä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Varhaiskasvattajilta saatujen palautteiden perusteella oppaasta on hyötyä päiväkodin varhaiskasvattajien kasvatustehtävässä. Opas palvelee erityisesti 1–4-vuotiaiden sisarusryhmissä. Oppaasta saatujen palautteiden perusteella opasta voi hyödyntää taito- ja ikätasoisien toiminnan suunnittelussa ja varhaiskasvatuskeskusteluihin valmistautumisessa. Palautteiden perusteella opas tukee ja vahvistaa kasvattajan ymmärrystä lapsen sosiaalisesta kehityksestä.

Olisin toivonut enemmän palautetta kehittämistyöstäni työyhteisöltä. Pohdin, olisiko syynä vähäiselle palautemäärälle ollut ajan ja mielenkiinnon puute antaa palautetta oppaasta. Heräsi myös mieleen, esittivätkö kaikki oman mielipiteensä tiimikohtaisissa palautteissa. Kokemukseni mukaan päiväkotien kevät on kiireistä aikaa päiväkodeissa. Syksyllä palautemäärä olisi ehkä ollut suurempi.

Vuoropäiväkotiin tehtyä opasta on helppo kopioida tai lähettää sähköpostitse vanhemmille ja työntekijöille. Sähköisessä muodossa olevaa opasta on helppo päivittää. Oppaasta on hyötyä myös lastensuojelutyön kentällä, koska oppaasta voi lukea ja kerrata 1–4-vuotiaan lapsen kehityksen keskeiset asiat.

Lapsen arvokas kohtaaminen ja arvostaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä asioita vuorohoidossa. Jokainen lapsi tarvitsee kehuja, kannustusta, ohjausta ja ennen kaikkea läsnäoloa. Mielestäni on oleellista, että lapsella on vuorohoidossa ainakin yksi turvallinen ja luotettava aikuinen, johon hän kiintyy. Vuorohoidossa lapsen kiinnittyminen ryhmään tai aikuiseen on vaikeampaa, koska hoitajien ja lasten vaihtuvuus on suurta. Jatkuva muutos ei ole hyväksi lapsen kehitykselle. Juuri tästä syystä kasvattajan tulee vuorohoidossa nähdä lapsi ja luoda toivoa elämässä pärjäämiseen. Kannisen ja Sigfridsin (2012, 65) mukaan kasvattajan tulisi olla hellä ja empaattinen lasta kohtaan. Lapsi tarvitsee myös tilaisuuksia kehittyä ja kasvaa itsenäisesti, mutta kasvattajan tulee olla tilanteissa lapsen saatavilla.

Sosionomin ydinosaamisalueisiin kuuluu ymmärtää ihmisten tarpeet ja ohjata ja tukea asiakkaan kehitystä eri elämänvaiheissa. (Sosiaalialan AMK-verkosto 2010) Alle kolmevuotiaana lapsen yksilöllisen hoidon vaatimus on suurimmillaan (Keltikangas-Järvinen 2012, 154). Tämäkin vahvistaa sitä näkemystä, että lapsen yksilöllinen kohtaaminen ja tarpeisiin vastaaminen on kasvattajana olennaista tiedostaa. Lapsiryhmässä kasvatetaan useita lapsia, mutta jokainen lapsi tulee kohdata yksilöllisesti ja hänen etunsa mukaisesti.

1–4-vuotiailla perushoidolliset tilanteet on hyvä mahdollisuus kohdata lapsi yksilöllisesti. Olen työskennellyt 1–4-vuotiaiden ryhmissä, ja olen nähnyt miten taitavasti kasvattajat ovat antaneet aikaa lapselle näissä tilanteissa. Hyvin suunnitelluissa lapsiryhmissä kasvattajat ovat tehneet perushoidollisista tilanteista rauhallisia ja lapsilähtöisiä. Minusta perushoidollisiin tilanteisiin kannattaa tulevaisuudessakin vuorohoidossa panostaa.

Kohtaamisissa kasvattajan tulee mielestäni virittäytyä lapsen kokemusmaailmaan, se on lapsen aitoa kuulemistä ja kohtaamista. Jos pieni lapsi huomaa kukan, vuorovaikutustilanteessa aikuisen tulee myös yhtyä iloon. Vastaavasti, jos lapsi kaatuu ja satuttaa polvensa; tulee kasvattajan vuorovaikutustilanteessa lohduttaa ja tukea lasta. Eisenbergin ym. (1996) mukaan lapsen kuunteleminen, kyseleminen ja hyväksyntä ovat kuitenkin lapsen tunnekehityksen kannalta tärkeämpää kuin pelkkä lohduttelu. (Neitola 2013, 123.)

Vanhemmat tai huoltajat ovat lapsensa parhaat asiantuntijat. Kodin ja vuoropäiväkodin välisen yhteistyön tulee olla hyvää, luottamuksellista ja saumatonta. Dialogia kasvattajan ja vanhempien välillä käydään päivittäin. Päivittäisissä kohtaamisissa (vanhemmat ja kasvattaja) on hyvä keskustella lapsen päivän tapahtumista. Tässä korostuu vuorovaikutuksen merkitys molempiin suuntiin vuoropäiväkodin ja kodin välillä. Luottamuksellinen yhteistyö vanhempien ja kasvattajan välillä vahvistaa hyvää kasvatuskumppanuutta.

Vuorohoidon lapsiryhmässä voi olla hyvinkin eri kehitystasoilla olevia lapsia. kasvattajan tulee myös miettiä omaa vuorovaikutusta lasten kanssa, ja ottaa ensin tilanteessa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso. 1-vuotiaan kanssa ei voi

käydä samanlaista vuoropuhelua kuin 4-vuotiaan kanssa. Kasvattajan tulee vaatia lapsen kehitysvaiheen mukaisia asioita lapselta. Oleellista on muistaa, että lapsi on kokonaisuus. Pelkkä ikä ja kehitysvaihe eivät kerro lapsen käyttäytymistä ja olemusta. Lapsen käytökseen vaikuttavat muun muassa ympäristökijät, perheen kokonaiselämäntilanne tai sairaudet sekä muutokset lapsiryhmän sisällä.

Vuorohoidossa lapset ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Myönteiset ystävyyssuhteet tukevat myös lapsen kehitystä ja antavat tilaisuuden positiiviselle vuorovaikutukselle. Kasvattajan merkitystä ei tule unohtaa lasten sosiaalisten taitojen edistäjänä. Työhönsä sitoutunut kasvattaja pyrkii sensitiiviseen vuorovaikutukseen lasten kanssa ja tukee lapsilähtöisyyttä. (Neitola 2013, 104., 130.)

Opinnäytetyön jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää, kuinka moni kasvattaja on käyttänyt vuoropäivähoidossa opasta. Kiinnostavaa olisi tietää millaisissa vuorovaikutustilanteissa opasta on hyödynnetty. Vuoropäiväkodissa opasta hyvä edelleen kehittää. Oppaaseen voi esimerkki kerätä lisää varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden teoretietoa sekä tuoda esille vuoropäivähoidon työntekijöiden käytännön kokemuksia erilaisista vuorovaikutustilanteista. Tulevaisuudessa vuorohoidon merkitys luultavasti kasvaa työelämän vaatimusten vuoksi, joten tutkimustyötä olisi tarpeen lisätä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 143).

Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet (2005) edellyttää kasvattajalta jatkuvaa toiminnan kehittämistä ja arviointia. Työntekijänä tulee reflektoida omia toimintatapojaan ja kehittää edelleen uusia toimintamalleja. Opinnäytetyön tekeminen on tukenut minun ammatillista kehittymistä valtavasti. Opinnäytetyön myötä osaan paremmin kertoa lasten vanhemmille 1–4-vuotiaan lapsen kehityksestä. Opinnäytetyön tekemisen johdosta minun oma ajatteluni on kehittynyt entistä ammatillisempaan suuntaan. Kehittämispainotteisissa opinnäytetöissä käytetään koko opinnäytetyöajan opinnäytetyöpäiväkirjaa (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010, 49). Opinnäytetyöprosessin ajan pidin päiväkirjaa, johon olen kirjannut omaa ammatillista kasvuani. Päiväkirjan pitäminen on edesauttanut minua pohtimaan omaa toimintaani tulevana kasvattajana sekä auttanut

minua ymmärtämään lapsen kehitystä useasta näkökulmasta. Ihminen on kokonaisuus. Jos aloittaisin opinnäytetyöprosessin alusta, rajaisin aiheen suppeammaksi. Aihe on ollut hyvin laaja ja sen vuoksi sitä on ollut ajoittain haasteellista työstää. Valitsemani lähteet eivät suinkaan ole ainoita tästä aiheesta. On olemassa paljon muitakin tärkeitä lähteitä ja tutkimustietoa, joita voisi oppaassa hyödyntää.

Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sen sensitiivisempi (herkempi) kasvattajan tulee olla ja nähdä lapset toiveet ja tarpeet sekä osata vastata niihin. Opinnäytetyön tekemisen jälkeen osaan kohdata lapsen entistäkin paremmin. Mielestäni kasvattajan tulee kohdata lapsi aidosti, pysähtyä lapsen äärelle ja olla läsnä. Seuraavaan sitaattiin kiteytyy mielestäni lapsen kohtaamisen merkitys.

Mitä sinä sanot minusta, sitä sinä luulet minusta. Sellainen sinä olet minulle, miten sinä näet minut. Mitä sinä teet minulle, miten sinä kohtelet minua, sellainen minusta tulee. -Tuntematon-

LÄHTEET

- Cacciatore, Raisa 2010. Kiukkukirja. Aggressiokasvattajan käsikirja –vauvasta kouluikään. toim. Vuokko Hurme. Loimaa: Newprint.
- Färkkilä, Niilo; Kahiluoto, Tarja & Kivistö, Merja 2006. Lasten päivähoidon tilannekatsaus. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:16. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 20.5.2014. <http://pre20090115.stm.fi/hl1147933743069/passthru.pdf>. Tuloste tekijän hallussa.
- Hyvönen, Lotta & Ulvila, Iina 2013. ”Mun mielestä meidän pitää sit yrittää tehdä siitä vuorohoidosta semmosta, et sen lapsen on siellä hyvä olla” Työntekijöiden kokemuksia lapsen kasvusta ja kehityksestä vuorohoidossa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Jyväskylä. Opinnäytetyö.
- Jokimies, Erika 2013. 365 päivää lasten osallisuutta: mahdollisuudet ja käytännöt vuorohoidossa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -työ.
- Järvinen, Mervi; Laine, Anne & Hellman-Suominen, Kirsi 2013. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kalliala, Marjatta 2010. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitosta. Helsinki: Gaudeamus.
- Kanninen, Katri & Sigfrids, Arja 2012. Tunne minut! Turva ja tuntee lapsen silmin. Juva: Bookwell Oy.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2009. Temperamentti. Ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. Juva: Bookwell Oy.
- Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. 2010. 5. uudistettu laitos. Katsauksia ja aineistoja 17. Tampere. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Komi, Tiina 2011. Rytmiä vuorohoitoon. Lastentarha 2/2011.
- Laine, Kaarina 2014. Lapsen sosiaalinen maailma päivähoitossa. Teoksessa Arja Häkkä; Helena Kuokkanen & Arja Virolainen. Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Porvoo: Bookwell Oy.
- Lastentarhaopettajaliiton julkaisu 2004. Leikin aika. Lastentarhanopettajaliitto ry. PDF-tiedosto. Viitattu 1.7.2015
- Lehtomäki, Marjaana 2013. Lasten tarinoita vuorohoitokontekstissa: tulkintoja turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksista. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -työ.
- Mattila, Kati-Pupita 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Juva: Bookwell Oy.
- Meriläinen, Emma 2014. ”Kuka meitä yököttää?” Lasten kokemuksia vuorohoidosta. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpään toimipaikka, Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka; Anne & Saarino, Tuula 2009.

- Ammattina sosionomi. Helsinki: Wsoy.
- Neitola, Marita 2013. Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisössä. Teoksessa Päivi. Marjanen; Marjaana, Marttila ja Marjo Varso. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Norola, Annina & Taipalus, Janika. 2012. ”Jos aikuinen tulis vähä silittämään ja olis siinä koko yön –eikä lähtis minnekään –vuorohoito lapsen kokemana. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Nurmilaakso, Marja-Leena & Välimäki, Anna-Leena 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas. Helsinki: Unigrafia Oy Yliopistopaino.
- Nurmiranta, Hanna; Leppämäki, Päivi ja Horppu Sari 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 12: 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjaukset. Viitattu 1.8.2015 <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=fi>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015: Lakimuutoksen keskeinen sisältö. Viitattu 2.8.2015. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/liitteet/Vaka1_liite.pdf Tuloste tekijän hallussa.
- Perheet 24/7 - tutkimusprojektin tuloksia. 2014. Viitattu 15.5.2015. https://www.jamk.fi/globalassets/tutkimus-ja-kehitys--research-and-development/tki-projektien-lohkot-ja-tiedostot/perheet-24_7/41266_perheet_24-7_raportti.pdf Tuloste tekijän hallussa.
- Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Bookwell Oy.
- Sinkkonen, Jari 2010. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: Bs Bookwell Oy.
- Siippainen, Anna 2012. ”Se tietynlainen vapaus että lapset tietää että koko talo on tyhjä.” Vuorohoidon joustavat sukupolvisuhteet. Teoksessa. Pekkarinen, Elina; Vehkalahti, Kaisa & Myllyniemi, Sami. (toim.) Lapset ja nuoret instituutitoiden kehyksissä. Nuorten elinolot vuosikirja 2012. Helsinki: Unigrafia Oy.
- Sosiaalialan amk-verkosto 2010. Esitys sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetensseista. PDF-tiedosto. Viitattu 8.8.2015
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Viitattu 8.8.2015 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki> Tuloste tekijän hallussa.
- Säkkinen, Salla 2010. Lasten päivähoito 2010- Kuntakyselyn osaraportti. Viitattu 5.5.2015 www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr37_11.pdf Tuloste tekijän hallussa.
- Storvik-Sydänmaa, Stiina; Talvensaari, Helena, Kaisvuo, Terhi & Uotila Niina 2013. Lapsen ja nuoren hoitotyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- THL i.a. Varhaiskasvatus. Viitattu 22.7.2015 <https://www.thl.fi/fi/web/lapset->

[nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut](#). Tuloste tekijän hallussa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. 2005. Helsinki: Stakes.

Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36. Viitattu 8.8.2015.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search\[type\]=pika&search\[pika\]=laki%20lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoidosta](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search[type]=pika&search[pika]=laki%20lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoidosta).

Tuloste tekijän hallussa.

Vuoropäiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma i.a. Viitattu 15.5.2015.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus 1989. Viitattu 5.2.2015.

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Urpilainen, Arja 2012. Lapsi vuorohoidossa: perheiden kokemuksia vuorohoidosta ja lapsen temperamentista ryhmäperhepäivähoidossa. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -työ.

LIITTEET

LIITE 1 Saatekirje varhaiskasvattajille

28.2.2014

Heippa vuoropäiväkodin 1–4-vuotiaiden ryhmissä työskentelevät varhaiskasvattajat!

Opiskelen sosionomiksi ja lto:ksi Diak:ssa Järvenpään yksikössä. Olen tehnyt teille oppaan 1–4-vuotiaan lapsen kehityksestä. Oppaan ensisijaisena tarkoituksena on tukea varhaiskasvattajaa kohtaamaan lapsi päiväkodin arjessa vieläkin paremmin.

Opas on nyt siinä vaiheessa, että siitä on hyvä saada palautetta. Palautteen perusteella pystyn muokkaamaan opasta, niin että se palvelee teitä entistäkin paremmin.

Jokaisen työntekijän palaute on tärkeä! Palautteisiin ei tarvitse nimiä. Käsitelen palautteet ehdottoman luottamuksellisesti, ja hävitän palautelomakkeet asianmukaisesti oppaan valmistumisen jälkeen. Teidän antamista palautteista ja kommenteista aion tehdä yhteenvedon ja aion mainita yhteenvedosta opinnäytetyön raportissa. Raportti päättyy myös internettiin, ja raportissa esiintyvät teidän kommentit ovat näin ollen vapaasti kaikkien luettavissa ja nähtävissä.

Palauta alla oleva lomake pe 4.4.2014 mennessä.

Kiitos palautteestasi! Jään mielenkiinnolla odottamaan palautettasi!

Ystävällisin terveisin Taru Ovaskainen

Yhteystiedot

Taru Ovaskainen

taru.ovaskainen@student.diak.fi

LIITE 2 Palautekysely varhaiskasvattajille

PALAUTELOMAKE

Miten opas tukee vuorohoidon näkökulmasta työtänne?

Miten opas palvelee sinua lapsen kohtaamisessa?

Miten opasta voisi parantaa, jotta se palvelisi varhaiskasvattajaa vieläkin paremmin juuri vuorohoidon näkökulmasta?

Miten opas tukee lapsen sosiaalista kehitystä?

Nimiehdotus oppaalle

Lämmin kiitos palautteestasi!